

21057821

Enes Aydemir

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI
Monthly Publication

Annual Subscription Rate:
(Postage included)
3 T.L. for Turkey
\$ 2 for Abroad.

Third year to be completed by July 1952 and
Second Volume to be completed by July 1953

My address:
TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI
Yeşildirek, Sultanmektebi S. No. 17
İSTANBUL - TURKEY

Sayın Abonelerimize:

Dergimiz, elinize almış olduğunuz bu sayısıyla 4 cü neşir yılına başlamıştır. Sayın abonelerimizin, 37 ilâ 48 inci sayılarımıza ait yıllık abone bedeli tutarı olan 3 lirayı ad-resimize lütfetmelerin rica ederiz.

Dev'ot Nüshası

597

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'ULMÜDÜRÜ: İHSAN HİNÇER

SAYI: 37

AĞUSTOS 1952

YIL: 4, CİLT: 2

Çan Korkları ve Çingirtılı Oyunlar

Yazan: Mahmut Ragıp GAZİMİHÂL

Çan deyince aklınıza kanpana gelerek a-cam sen de deyip geçebiliriz; tonğrak, çingirak gibi boy boy çeşitlerinin en eski kültürleri en uzak ülkelere kadar folklor malzemesi halinde zenginliğini —bir ikaz eden çıkmaz— belki tasavvur bile edemeyiz. Halbuki düşünmeye değer bir konudur. Musiki ile ilgili azdır, fakat izler açabilir. Çingırağın halk inanışları arasındaki yerini şehirli halktan almış bulunsalar da, nice ülkelerin köylerindeki hatıralarını etnograf arayıp duruyor; buna inanmak için meselâ A. Schaeffner'in «Musiki âletlerinin menşî» başlıklı kitabını biraz karıştırmak yeter (1). Yazarın meselâ Asya kültürleriyle ilgili olarak toplayabildiği malzemeye Anadoludan da bazı hatıralar katılabileceğini sanıyorum. Konuyu peşin hükümlerle çingırağın çekirdeği kadar küçümsemesek, eminim ki —dikkatlice soruşturmalardan neticesinde— havsalamızı tatmin edebilecek malzemenin toplandığına bizler de şahit oluruz. Kendi elde edebildiğim bir iki ipucu konunun iyi niyetle karşılanmasını şimdiden âdettir; bunları ilk misâller halinde arz ediyorum.

Folklordaki geniş görüşüyle tanınan bir âretmen sekiz on yıl önce bana Bolu'nun Çarşamba bucağı Kozyakası köylüleri arasındaki bir müşahadesini not ettirmişti: keçi sürülerinde hayvanların boynuna takılan, kalın-

dan inceye perde perde düzenli, ve mânâlı sayılarda olarak 9 veya 12 tunç çanla mücehhez bir nevi iskalalı tasma bahis konusuydu Dizi hayli ağır olduğu için aynı tasmaları koyunlar taşıymıyormuş. Çanlar uzunca kalaklı ve içerden asma vurgulu tipten... Dikkati çeken taraf, çanların sıralanışında gam dizisine iyice riayet olunmuş imiş! Sıra tam ise diziye tutuk, eksikse ağız diyorlarmış (Meselâ: **Bunun çanı ağız gelmiş**). Ne yazık ki perde aralıkları nota ile tesbit edilebilmiş değildir. — Görülüyor ki ilk bir müşahade bile hem musiki yolunda iki halk terimi vermekte, hem de Asyanın «boy boy çanlarla musiki aleti» düzenlemek geleneği ile bu Anadolu çan koru arasında bir münasebet aranıp aranmayacağı düşüncesine yol açmaktadır. Bay Ali Rıza Yalçın davar korklarının çobana musiki ilham edebilecek lâtiflikte olduğunu şu cümlesiyle belirtmişti: «Süründe türlü sesler çıkaran koyun çanlarının yıllar sonunda çobanın kulağına sindirip bestelediği bir havanın adı da Çobanhavası'dır. Muktedir kavalcılar bir sürü koyunun geçişini, itiradlı akıp süzülüşünü bu havanın çınlayışında canlandırıyorlar.» diyor (2). Şu halde çan korklarının şümulü araştırılırken havaları bile bulunabilecek demektir. — Şaman kültüründe çan gibi çingirtılı nesnelerin kötü ruhlara, türlü hastalıklara karşı bir korunma, onları ürktürüp kaçırma vasıtası